
НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
Едукативна и рехабилитациона
подршка детету, породици и
институцији

Београд, 23. децембар 2019.

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

**НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА
ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”**

Београд, 23. децембар 2019.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2019.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”
ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 23. децембар 2019.

Издавач:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)
11000 Београд, Високог Стевана 2
www.fasper.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Снежана Николић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Миле Вуковић

Уредници:

Проф. др Фадиљ Еминовић

Доц. др Јасмина Максић

Рецензенти:

Проф. др Сања Ђоковић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Проф. др Горан Недовић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова је публикуван у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN 978-86-6203-135-8

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну
едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 26.11.2019. године,
Одлуком бр. 3/175 од 27.11.2019. године, усвојило је рецензије рукописа
Зборника радова „ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ,
ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”.

Зборник је настао као резултат Пројекта „ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА
ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ” чију реализацију је сопственим средствима
подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

КАРАКТЕРИСТИКЕ И ПОТРЕБЕ ДЕЦЕ И АДОЛЕСЦЕНАТА КОЈИ КОРИСТЕ УСЛУГЕ ПРИХВАТИЛИШТА*

Марија СТОЈАНОВИЋ, Весна ЖУНИЋ ПАВЛОВИЋ

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Апстракт

Прихватилиште за децу је установа социјалне заштите која пружа смештај и задовољење основних потреба деце и адолесцената у кризним ситуацијама. Циљ истраживања био је сагледавање варијабли повезаних са смештајем у прихватилиште. Узорак су чинили сви корисници услуга Прихватилишта за децу Београда у 2018. години: укупно 304 деце и адолесцената, оба пола, узраста од седам до 18 година. Подаци су прикупљени анализирањем Годишњег извештаја Прихватилишта за децу Београда. Резултати истраживања откривају изузетну хетерогеност корисника услуга прихватилишта у социодемографским карактеристикама и потребама у домену образовања, породичне, социјалне и здравствене заштите. Приказани резултати имплицирају неопходност примене разноврсних услуга и интервенција које су усклађене са индивидуалним потребама корисника.

Кључне речи: *прихватилиште за децу, корисници, потребе, услуге*

УВОД

Према Закону о социјалној заштити, услугом смештаја у прихватилиште корисницима се обезбеђује краткотрајан смештај и осигурава безбедност, изнајмавање одрживих решења за кризне ситуације, задовољење основних потреба и приступ другим услугама. Циљне групе смештаја у прихватилиште су деца и млади жртве насиља у породици, злостављања или занемаривања, жртве трговине људима или који се налазе у скитњи,

без пратње и у различитим кризним ситуацијама, којима је потребан привремено смештај и процена потреба ради упућивања на коришћење других услуга (Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, 2018).

Прихватилиште за децу Београда је установа социјалне заштите у надлежности Секретаријата за социјалну заштиту Града Београда, која пружа услуге смештаја у прихватилиште и свратишта корисницима узраста од седам до 18

* Рад је настао као резултат истраживања на пројектима „Социјална партиципација особа са интелектуалном ометеношћу“ (бр. 179017) и „Криминал у Србији: феноменологија, ризици и могућности социјалне интервенције“ (бр. 47011), које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

година, са пребивалиштем на територији Београда или који су нађени на територији овог града (Прихватилиште за децу Београда, 2019).

Упркос релативно дугој историји услуге смештаја у прихватилиште, расположемо оскудним емпиријским подацима о карактеристикама корисника, примени и исходима ове услуге. Циљ овог експлоративног истраживања је да пружи увид у варијабле повезане са смештајем корисника у Прихватилиште за децу Београда.

МЕТОД РАДА

Узорак чине сви корисници услуга Прихватилишта за децу Београда у 2018. години: укупно 304 деце и адолесцената, оба пола (65,4% мушког и 34,6% женског), узраста од седам до 18 година (56,6% узраста 7–14 година и 43,4% узраста 15–18 година).

Потребни подаци прикупљени су анализом Годишњег извештаја о раду Прихватилишта за децу Београда. Из документације су преузете следеће информације о корисницима: основни социодемографски подаци, подаци о здравственом стању и подаци о разлогу смештаја и начину упућивања.

Подаци су обрађени применом метода дескриптивне статистике.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА СА ДИСКУСИЈОМ

Од укупног броја деце и адолесцената упућених у Прихватилиште за децу у 2018. години, 62,2% је и раније користило услуге ове установе. Међу повратницима су заступљенији корисници мушког пола (67,7%) и узраста од седам до 14 година

(54,5%). Наведени налази су у складу са резултатима других аутора који наводе да је преко 50% корисника више пута смештано у прихватилишта (Baker, McKay, Lynn, Schlange, & Anville, 2003; Thompson & Phillai, 2006). У ризичне факторе који највише доприносе повратку у прихватилиште убрајају се висок ниво емоционалних проблема и ризичних понашања и нарушени породични односи.

Највећи број корисника је пресмештања у Прихватилиште за децу живео са родитељима (Табела 1). Овај налаз има потврду у претходним истраживањима (Baker et al., 2003; McClandon, 2009; Thompson & Phillai, 2006), с тим да је у наведеним студијама забележена знатно већа заступљеност ове категорије. Дисфункционално породично окружење сматра се стабилном карактеристиком корисника прихватилишта, а као главни разлози смештаја издвајају се проблематични односи између детета и родитеља, злостављање и занемаривање, психопатологија родитеља и сиромаштво (Benjaminsen, 2016; Davies & Allen, 2017; Ferguson, 2009; Thompson, Zittel-Palamara, & Maccio, 2004). У прилог томе говоре и налази о великом броју корисника без сталног смештаја и на домском смештају код којих су присутни хронични породични проблеми.

Табела 1 – Структура корисника према смештају пре упућивања у Прихватилиште

Средина	Бр.	%
Биолошка породица	102	33,6
Сродничка или хранитељска породица	28	9,2
Домски смештај	71	23,4
Без сталног смештаја	97	31,9
Нешто друго	6	1,9
Укупно	304	100,0

Према налазима приказаним у Табели 2, око 40% корисника Прихватилишта за децу не похађа школу. Мада овај податак забрињава, треба нагласити да инострана истраживања такође показују да већина корисника прихватилишта не похађа редовно школу и има проблеме у школовању или да је напустила школовање (Buckner, Bassuk, & Weinreb, 2001; McClandon, 2009; Rafferty, Shinn, & Weitzman, 2004; Thompson et al., 2004).

Табела 2 – Структура корисника према образовном статусу

Образовни статус	Бр.	%
Похађа основну школу	156	51,3
Похађа средњу школу	17	5,6
Похађа школу за образовање ученика са сметњама у развоју	2	0,7
Похађа школу за основно образовање одраслих	5	1,6
Не похађа школу	119	39,1
Завршили школовање	5	1,6
Укупно	304	100,0

Код већине корисника Прихватилишта за децу нису откривене озбиљније сметње и поремећаји у развоју (Табела 3). Имајући у виду резултате других истраживања о знатној учесталости проблема менталног здравља код корисника прихватилишта (Baker et al., 2003; Cauce et al., 2000; Davies & Allen, 2017; McClandon, 2009; Thompson et al., 2004), добијене налазе треба узети са опрезом јер могу бити последица непотпуне процене здравственог стања приликом пријема у Прихватилиште за децу. Од укупног броја корисника са сметњама и поремећајима из узорка, половину чине деца и адолесценти са дијагнозом поремећаја понашања. И други аутори налазе да су међу корисницима прихватилишта доминантно заступљени они са дијагнозом поремећаја понашања, али се процењује да удео ове категорије износи 50% и више (Cauce et al., 2000; Slesnick, Patton, & Dashora, 2011), односно да је преваленција

поремећаја понашања четири пута већа у односу на општу популацију (Yu, North, LaVesser, Osborne, & Spitznagel, 2007).

Табела 3 – Структура корисника према здравственом стању

Здравствено стање	Бр.	%
Поремећаји понашања	28	9,2
Интелектуална ометеност	19	6,3
Поремећаји изазвани употребом психоактивних супстанци	9	2,9
Сензорне сметње и поремећаји	1	0,3
Без сметњи и поремећаја	247	81,3
Укупно	304	100,0

Према евиденцији Прихватилишта за децу, скоро половина корисника смештена је због проблема у понашању и извршених кривичних дела (Табела 4). У складу с тим је и налаз да је највећи број корисника упућен у Прихватилиште за децу од стране полиције (Табела 5). Добијене налазе поткрепљују резултати других истраживања о знатној учесталости употребе психоактивних супстанци, ризичних сексуалних понашања и делинквентног понашања код корисника прихватилишта (Baker et al., 2003; McClandon, 2009; Thompson et al., 2004). Према неким ауторима, проблематично понашање ове популације може се посматрати као део стратегије преживљавања (Togo, Dworsky, & Fowler, 2007).

Табела 4 – Структура корисника према разлогу за смештај

Разлог смештаја	Бр.	%
Проблеми у понашању и кривична дела	139	45,7
Живот и рад на улици, скитња, просјачење и сл.	61	20,1
Неадекватно родитељско старање	48	15,8
Без родитељског старања	44	14,5
Жртве насиља	6	1,9
Жртве трговине људима	3	0,9
Рeadмисија	1	0,3
Остало	2	0,7
Укупно	304	100,0

Табела 5 – Структура корисника према начину упућивања

Упутни орган	Бр.	%
Полиција	168	55,3
Центар за социјални рад	132	43,4
Самоиницијативно	3	0,9
Суд или тужилаштво	1	0,3
Укупно	304	100,0

ЗАКЉУЧАК

На основу презентованих резултата може се констатовати да се у Прихватилиште за децу Београда најчешће смештају корисници мушког пола, узраста 7–14 година, који су: раније користили услуге ове установе, претходно живели са родитељима, укључени у основношколско образовање, без сметњи и поремећаја у развоју, смештени због проблема у понашању и кривичних дела, по налогу полиције. Мада су наведене карактеристике најзаступљеније, генерални закључак овог истраживања је да корисници Приватилишта за децу Београда представљају веома хетерогену категорију према социодемографским обележјима и потребама у домену образовања, породичне, социјалне и здравствене заштите.

У настојању да се одговори на разноврсне потребе корисника, Прихватилиште за децу Београда пружа целовито збрињавање које обухвата: хигијенско-здравствени третман и заштиту; опсервационо-дијагностички третман; васпитно-образовно-образовни индивидуални и групни рад; социотерапију; примену техника и вештина из КБТ и РЕБТ; укључивање и подршку у процесу професионалног оспособљавања; психолошке радионице; радно-физичке и рекреативне активности; креативно-стваралачке радионице (Прихватилиште за децу Београда, 2019).

Мало се зна о ефектима интервенција које се примењују у прихватилиштима за децу и адолесценте. Поједини аутори као ефективне интервенције наводе: вођење случаја, интервенције фокусиране на породицу, тренинг социјалних вештина и интервенције које се примењују у школској средини (Того et al., 2007); мотивациони интервју, когнитивно-бихевиоралну терапију и интервенције усмерене на однос с вршњацима (Edidin et al., 2011). Препоручене интервенције подразумевају деловање у различитим областима функционисања деце и адолесцената и њихових породица, као и свеобухватну и интердисциплинарну сарадњу формалних институција.

ЛИТЕРАТУРА

- Baker, A. J. L., McKay, M. M., Lynn, C. J., Schlange, H., & Anville, A. (2003). Recidivism at a shelter for adolescents: First time versus repeat runaways. *Social Work Research, 27*, 84-93.
- Benjaminsen, L. (2016). The variation in family background amongst young homeless shelter users in Denmark. *Journal of Youth Studies, 19*, 55-73.
- Buckner, J. C., Bassuk, E. L., & Weinreb, L. F. (2001). Predictors of academic achievement among homeless and low-income housed children. *Journal of School Psychology, 39*, 45-69.
- Cauce, A. M., Paradise, M., Ginzler, J. A., Embry, L., Morgan, C. J., Lohr, Y., & Theofelis, J. (2000). The characteristics and mental health of homeless adolescents. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 8*, 230-239.
- Davies, B. R., & Allen, N. B. (2017). Trauma and homelessness in youth: Psychopathology and intervention. *Clinical Psychology Review, 54*, 17-28.

- Edidin, J. P., Ganim, Z., Hunter, S. J., & Karnik, N. S. (2011). The mental and physical health of homeless youth: A literature review. *Child Psychiatry & Human Development, 43*(3), 354-375.
- Ferguson, K. M. (2008). Exploring family environment characteristics and multiple abuse experiences among homeless youth. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(11), 1875-1891.
- McClandon, J. R. (2009). *Who uses community-based youth shelters? An inter-group and intra-group analysis* (Doctoral dissertation). Saint Louis: Washington University.
- Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (2018). *Службени гласник РС*, бр. 42/2013 и 89/2018 и 73/2019.
- Прихватилиште за децу Београда (2019). *О нама*. Преузето са <https://www.prihvatileiste.rs/onama.html>.
- Rafferty, Y., Shinn, M., & Weitzman, B. C. (2004). Academic achievement among formerly homeless adolescents and their continuously housed peers. *Journal of School Psychology, 42*(3), 179-199.
- Slesnick, N., Patton, R., & Dashora, P. (2011). Runaway Teens. In B. B. Brown & M. J. Prinstein (Eds.), *Encyclopedia of Adolescence* (Vol. 3, pp. 276-282). San Diego: Academic Press.
- Thompson, S. J., & Pillai, V. K. (2006). Determinants of runaway episodes among adolescents using crisis shelter services. *International Journal of Social Welfare, 15*, 142-149.
- Thompson, S. J., Zittel-Palamara, K. M., & Maccio, E. M. (2004). Runaway youth utilizing crisis shelter services: Predictors of presenting problems. *Child & Youth Care Forum, 33*, 387-404.
- Toro, P. A., Dworsky, A., & Fowler, P. J. (2007). Homeless youth in the United States: Recent research findings and intervention approaches. In D. Dennis, G. Locke, & J. Khadduri (Eds.), *Toward understanding homelessness: The 2007 National Symposium on Homelessness Research*. Washington, DC: U.S. Department of Housing and Urban Development and U.S. Department of Health and Human Services. Retrieved from https://www.huduser.gov/publications/pdf/homeless_symp_07.pdf#page=231
- Yu, M., North, C. S., LaVesser, P. D., Osborne, V. A., & Spitznagel, E. L. (2007). A comparison study of psychiatric and behavior disorders and cognitive ability among homeless and housed children. *Community Mental Health Journal, 44*(1), 1-10.
- Закон о социјалној заштити (2011). *Службени гласник РС*, бр. 24/2011.

CHARACTERISTICS AND NEEDS OF CHILDREN AND ADOLESCENTS USING SHELTER SERVICES

Marija STOJANOVIĆ,
Vesna ŽUNIĆ PAVLOVIĆ

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

Abstract

The children's shelter is a social care facility providing accommodation and basic needs for children and adolescents in crisis situations. The aim of the research was to determine the variables related to the placement in the shelter. The sample consisted of all users of Belgrade Children's Shelter services in 2018: a total of 304 children and adolescents, both sexes, aged seven to 18 years. Data were collected by analyzing the Annual Report of the Belgrade Children's Shelter. The results reveal a remarkable heterogeneity of shelter services users in sociodemographic characteristics and needs in the field of education, family,

social and health care. The presented results imply the necessity to implement a variety of services and interventions that are tailored to the individual needs of users.

Key words: *shelter for children, users, needs, services*